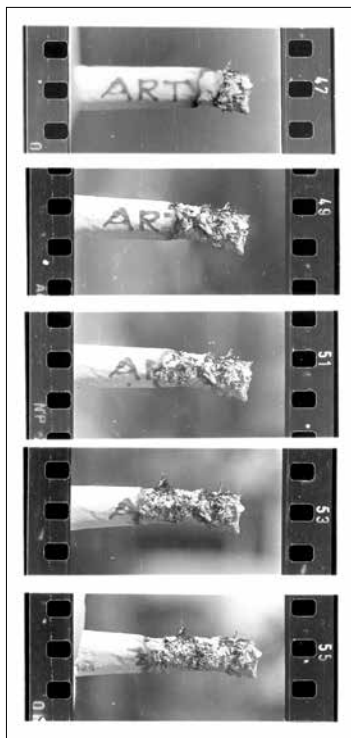

Párhuzamos avantgárd

Pécsi Műhely 1968-1980

A hatvanas és hetvenes években a Budapest-központú magyar kulturális életben egyes vidéki városokban is modern művészeti központok születtek. Így történt például az Eck Imre koreográfus által vezetett, hamar világsikert aratott Pécsi Balett és a Pécsi Műhely elnevezésű képzőművészi közösség esetében is. Ez utóbbi pár év leforgása alatt egy nagyobb létszámú, lazán szerveződő csoportból alakult ki. Az öt alapító Ficzek Ferenc, Hopp-Halász Károly, Kismáryoky Károly, Pinczehelyi Sándor és Szíjártó Kálmán voltak. A nyolcvanas évekig együtt dolgoztak, a műhely közös szellemiségében alkottak, de ezzel párhuzamosan jellegzetes egyéni arculatukat, stílusjegyeiket is kimunkálták – helyi újításaikkal gazdagították az ország képzőművészetét. A fővárosi művésztsáikkal is szoros kapcsolatot tartottak, így szinte párhuzamos univerzumokként működtek az avantgárd keretrendszerében.

A Pécsi Műhely indulásánál (1968-70) a Bauhaus hagyányaiból és azok tudatos továbbfejlesztéséből indultak ki a mértánias formák, valamint az újkonstruktivista törekvések jegyében. Ekkoriban a legkülönbélebb eljárásokkal kísérleteztek, sőt a műfajok határterületeit is feszegették. Számos, addig szokatlan alapanyagot, megjelenési formát, színvilágot és kivitelezési technikát próbáltak ki. Nemcsak országosan, hanem egész Közép-Kelet-Európában is az elsők között voltak, akik a nemzetközi „land art” mozgalom keretében beavatkozási kísérleteket végeztek a természeti tájban és néha városi környezetben is. A művészeti célú átalakítások vagy jelhagyások során 1970-71 között kéttucatnyi land art akciót hajtottak végre, amelyekhez tervrajzokat és szöveges leírásokat előlegeztek. Mennet közben és utólag ezeket egészítették ki fényképes és/vagy filmes dokumentációval. Ekkoriban még a közös alkotást hangsúlyozták, teljes névtelenségben dolgoztak a Pécsi Műhely égisze alatt. A „Világoskék papírtekerics a fák között kifeszülve” elnevezésű akciójuk során is ezt tették, melyet 1970. november 15-ei kelte-

Szíjártó Kálmán: Art gesztusok III.

(1974) Marinko Sudac zágrábi magánkollekcijából

zésű, ezüstszelatin fotólevonatokon örökítették meg. (Ezek a Halász Károly által alapított és tavaly év végén bekövetkezett haláláig általa vezetett Paksi Képtár gyűjteményéből kerültek a kiállításra). A *Guruló csik* (1975) kép-ciklusának színes szitanyomatát a székesfehérvári Szent István Király Múzeum kölcsönözte.

A hetvenes évek derekára a határokon túli művészeti színtérről a konceptuális törekvések (vagyis a fogalmi, gondolati művészet irányzatai – a szerk.) gyűrűztek be munkásságukba, ezzel párhuzamosan találtak rá jellegzetesen egyéni hangjukra. A napjainkban – nálunk ma már kereskedelmi márkajelként is – tiltott önkényuralmi jelképnek számító ötágú vörös csillag, műveik révén annak idején is országos feltűnést és vihart kavart. Pinczehelyi Sándor – később külföldön is méltán elhíresült – különféle politikai jelképekkel operáló fotósorozatai, mint például a *Csillag* (1972), a *Sarló és kalapács* (1973) garbós önarcképe avagy „a proletariátus

fegyvere az utcakő” közismert internacionalista munkásmozgalmi szlogenjét átértelmező *Utcaő* (1974) keltett indulatokat. Ezzel egyidejűleg merőben más, személyes jellegűek voltak Halász Károly kibelezett tévé-készülékekkel folytatott, az intimitás mellett némi öniróniát sem nélkülöző kísérletezései. Performanszairól képi és mozgóképi dokumentációk egyaránt készültek. Elég csak a *Privát adás* (1970-71) felvételeit, majd 1974-es folytatását, illetve a *Pseudo video* (1975) képkockáit felidézni. Az otthoni használatra szánt, a kortárs művészet legismertebb alkotásainak kicsinyített változatait őrző, humoros címadású *Stelázi Múzeum* (1972) azonban szándékosan maradt „házi gyűjtemény”.

Ficzek Ferenc a hetvenes évek derekán még szintén a fotótechnikai lehetőségekkel kísérletezett, így készült például *Önlapozás* (1976) című alkotása is. Ezeket a statikus ciklusokat a nyolcvanas években váltották fel mozgalmal animációi, mint amilyen például a beszédes elnevezésű *Kocka* (1980) vagy a *Hátrahagyott kijáratok* (1981).

Halász Károly: Privát adás II.
(1974)
a Paksi Képtár gyűjteményéből

Pécsi Műhely:
Világoskék papírtekercs
a fák között kifeszülve
(1970. nov. 15.)
a Paksi Képtár gyűjteményéből

Akár a Hamvadó cigarettavég, a második világháború idején örökzölddé lett sláger is eszünkbe juthat Szijártó Kálmán *Art gesztusok* (1974) fényképsorozatáról, amely az elégsé fokozatait, egymást követő szakaszait rögzítette (a kiállításra a horvát kortárs, Marinko *Sudac* európai hírű és rangú zágrábi magángyűjteményéből érkezett). És még hosszasan folytathatnánk a tallózást.

A szóban forgó bő évtized legjellegzetesebb alkotásait felsorakoztató seregszemlét hazai és külföldi kölcsönzésekből Doboviczki Attila és Készman József rendezte, asszisztensük Csizik Petra volt. A Ludwig Múzeum első emeleti, tágas tereiben a hatalmas léptékű és hatású alkotások, valamint a folyamatos vetítések mellett az „aprómunkát” sem hanyagolták el. A vitrinekben egykori kiállítási katalógusok, hivatalos és magánlevelek, napilapok és kulturális folyóiratok reflexiói, illetve alapos szakmai elemzések

láthatók. A visszatekintő tárlat mindezekén túl a sajátos csapatmunka dokumentálására is kísérletet tesz, a közös gondolkodás munkamódszerének feltárásától a műhelytagok együttműködésén át a végleges kivitelezésig láttatja az alkotói folyamatokat. Nagyszámú kísérő rendezvényt is szerveztek: szakmai műhelyek, kerekasztal beszélgetések, interaktív tárlatvezetések, legváltozatosabb múzeum-pedagógiai programok várják a gyermek és a felnőtt látogatókat.

A Pécsi Műhely tárlata június 25-ig vendégeskedik a fővárosban. A Művészetek Palotája, a Kortárs Művészeti Múzeum falai között látogatható, de máris tervezik vándortárlatként történő továbbutaztatását, melynek első állomásai között például *Szombathely* és *Pécs* is szerepel, ugyanakkor szóba jöttek már más megyeszékhelyek és térségi központok is.

W. I.